

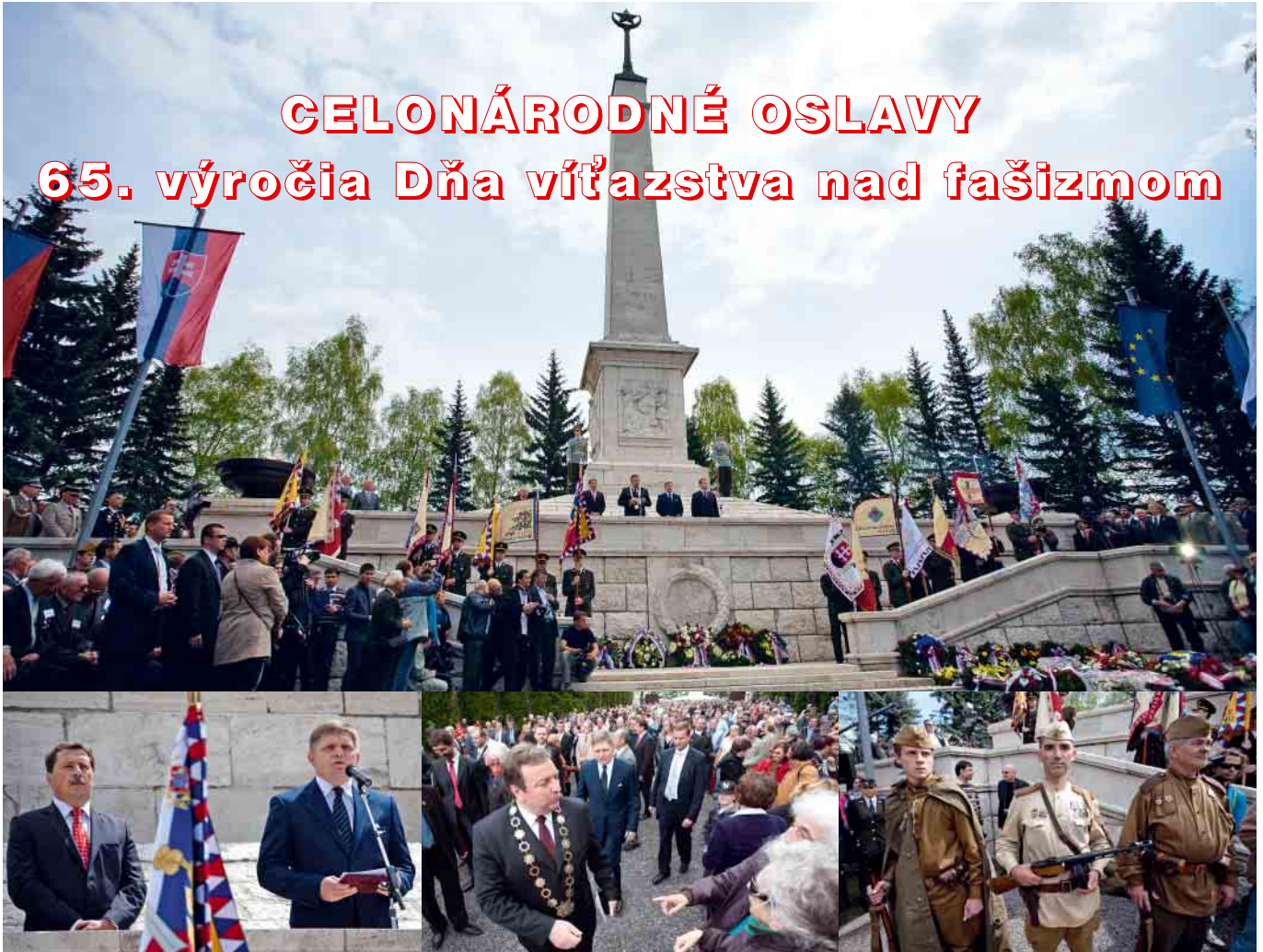
MIKULÁŠ

MESAČNÍK PRE VŠETKÝCH OBČANOV MESTA

ZADARMO

CELONÁRODNÉ OSLAVY

65. výročia Dňa víťazstva nad fašizmom

Vážení občania,

8. mája tohto roku, v deň 65. výročia ukončenia druhej svetovej vojny, sme vpísali do histórie nášho mesta ďalšiu kapitolu dôstojnosti a úcty. Darí sa nám tak plniť naše prísľuby, že si dôstojne a s úctou pripomenieme dôležité udalosti, ktoré poznačili históriu L. Mikuláša. Pod záštitou predsedu vlády SR Roberta Fica, za osobnej účasti predsedu Národnej rady SR Pavla Pašku, v priamom prenose STV a s celodenným vysielaním Slovenského rozhlasu sme predstavili viac než trom tisíciam priamych účastníkov osláv a takmer miliónu televíznych divákov vzťah nášho mesta k historickým hodnotám. Dôstojné oslavy Dňa víťazstva nad fašizmom potvrdili organizátorské majstrovstvo všetkých, ktorí sa na jeho realizácii podieľali, za čo im patrí veľká vďaka.

Stretli sme sa na pôde posvätej pre každého odporcu násillia, ničenia, vraždenia, nenávisť a netolerancie. Stretli sme sa na vojnovom pamätníku Háj Nicovô. Celý areál piety pripravili mnohí dobrovoľníci z radov seniorov a inštitúcií nášho mesta. Privítali sme v našom meste žijúcich priamych účastníkov bojov. Oni i ďalší z nich, ktorí nás predišli na ceste do večnosti, si právom zasluhujú našu vďaku a úctu. Účasť ďalších významných početných hostí vrátane veľvyslancov a vojenských pridelencov z celého sveta pridávala tejto udalosti na dôstojnosti. Milo ma prekvapila prítomnosť obyvateľov L. Mikuláša, ktorí si na kótu 746 prišli uctiť obeť vojny v hojnom počte od tých najmenších po najstarších občanov.

Spoločne sme tak v sobotu 8. mája odsúdili vojnový konflikt ako najväčší prejav netolerancie. Vojnu, ktorá absolútne potiera ľudskú dôstojnosť.

Tak, ako sme odmietli všetky jej prejavy, odmietame aj „vojnu“, ktorú do nášho mesta neustále vnášajú takzvaní demokrati. Demokrati, ktorí neboli schopní uznať výsledky slobodných demokratických volieb v roku 2006.

Verím, milí spoluobčania, že sa nám už čoskoro podarí túto „vojnu“ vytesniť z nášho mesta. Máme za sebou konkrétne výsledky a pred sebou ešte veľký kus práce. Jediným našim záujmom je prosperita nášho mesta a Vás, vážení Mikulášania. Dôstojnosť, ktorú spolu s nami v Liptovskom Mikuláši preživalo celé Slovensko počas celonárodných osláv Dňa víťazstva nad fašizmom, zachováme v našom meste aj naďalej.

Váš primátor

Ján Aldas

Liptovský Mikuláš bol dejiskom celonárodných osláv

Centrálnym dejiskom celoslovenských osláv 65. výročia Dňa víťazstva nad fašizmom sa tento rok stal Liptovský Mikuláš. Na vojnovom cintoríne Háj Nicovô sa stretli vrcholní predstavitelia nášho štátu. Vence

k pamätníku na Háji položil predseda Národnej rady Slovenskej republiky Pavol Paška a predseda vlády SR Robert Fico. V zastúpení prezidenta SR Ivana Gašparoviča si uctil pamiatku padlých v druhej svetovej vojne vedúci kancelárie prezidenta Milan Čič, do metropoly Liptova zavítali aj ďalší predstavitelia Slovenskej i Českej republiky a vyše 1200 členov a sympozantov Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov.

„Naši a sovietski vojaci, ktorí položili život za oslobodenia Československa i nášho mesta, nemohli predvídať spoločenské a politické udalosti, ktoré prišli na program dejín v ďalších desaťročiach po roku 1945. Som preto veľmi rád, že po tých rokoch pochybovania a hľadania chýb, si dnes dokážeme uctiť pamiatku týchto ľudí, týchto hrdinov, ale že sa dokážeme pokloniť aj pamiatke tých, čo bojovali na druhej strane frontu, v pozíciách vtedajšieho nepriateľa,“ príhov-

ril sa slávnostnému zhromaždeniu primátor mesta celoslovenských osláv Ján Blcháč.

Počas slávnostného zhromaždenia na vojnovom cintoríne odovzdal ôsmim oceneným pamätne medaile minister obrany Jaro-

slav Baška spoločne s Pavlom Paškom a Robertom Ficom. Medaile prevzali dvaja primátori – Ivan Saktor za Banskú Bystricu a Ján Blcháč za Liptovský Mikuláš. Ocenené boli tiež dve obce. Kalinov ako prvá oslobodená obec na území bývalého Československa, do ktorej 21. septembra 1944 vstúpili jednotky Čerenej armády. Ocenenie prevzal aj starosta obce Sklabiňa, ktorá bola sídlom 1. československej partizánskej brigády Milana Rastislava Štefánika. Partizáni tu 21. augusta 1944 vyvesili československú zástavu a prihlásili sa k obnoveniu demokratickej ČSR.

Štát si uctil aj veteránov z druhej svetovej. Pamätne medaile

budú zdobiť dôstojné miesto v domoch troch priamych účastníkov bojov – Nikolaja Tegzu, Vojtecha Rázusa a Zuzánka Kulínu z Liptovského Mikuláša. Do Banskej Bystrice si medailu odniesol Jozef Kostúrik.

„Stoja tu ľudia, ktorých k úcte k ideálom vychovávali. Skláňame sa v úcte. Pred vami žijúcimi, ale i pred padlými,“ povedal Robert Fico.

Celonárodnej pietnej spomienke na obeť svetového vojnového konfliktu predchádzala medzinárodná vedecká konferencia historikov na tému Oslobodenie Slovenska 1944 - 1945. Sprievodnými podujatiami bola výstava s názvom Pád Berlína a kapitulácia Nemecka, ktorej expozíciu si môžu záujemcovia pozrieť na prízemí miestnej radnice až do 30. júna. Múzeum Janka Kráľa pri príležitosti sviatočného ôsmeho mája otvorilo výstavu Štefana Pelikána Cez Liptov k slobode. Venovaná je padlým i žijúcim účastníkom protifašistického odboja. Nezabúda ani na veteránov zápasu o slobodný Liptovský Mikuláš v slobodnej Slovenskej republi-

ce. Celonárodným oslavám 65. výročia Dňa víťazstva nad fašizmom predchádzala medzinárodná vedecká konferencia OSLOBODENIE SLOVENSKA 1944 - 1945. Prednášalo na nej viac ako 15 odborníkov na 2. svetovú vojnu.

Súčasnou oslavou Dňa víťazstva nad fašizmom bol na Námestí osloboditeľov bohatý a hodnotný kultúrny program. V centre mesta si mohli účastníci osláv vypočuť napríklad vystúpenie Sisi Sklovskej či koncert dychového orchestra z poľského Jasla. Vystúpil tiež orchester, zbor a sólisti Štátnej opery z Banskej Bystrice so známymi opernými a operetnými áriami. Publika predstavili napríklad Mozartovho Don Giovanniho, Verdiho Traviatu či Fausta a Margarétu od Charlesa Gounoda. Poddukeľský umelecký ľudový súbor uviedol celosúborový program Očarení pohľadom. Na ôsmu večer pripravili organizátori premiéru dokumentárnej eseje „Koniec vojny, koniec pamäti?“ a následné vystúpenie skupiny Olympic.

Podľa riaditeľa Múzea SNP v Banskej Bystrici Stanislava Mičeva bol hlavným dôvo-

dom, prečo sa vláda Slovenskej republiky rozhodla usporiadať oslavy v Liptovskom Mikuláši, práve vojnový cintorín. „Je na ňom pochovaných takmer 1400 vojakov. Koniec druhej svetovej vojny by sa mal každoročne sláviť tu. Je to najväčší cintorín československého armádneho zboru,“ prezradil Mičev.

Vzhľadom na celoštátny charakter akciu financoval Úrad vlády SR.

red.

Foto: MsÚ

„Akcie podobného typu, ktoré sa uskutočňujú v našom meste, pomáhajú zvyšovať povedomie o regióne. Zatraktívňujú ho pre turistov a tým prispievajú k zvýšeniu návštevnosti, čo má priaznivý dopad aj na tunajších ubytovateľov i drobných podnikateľov.“

Jozef Šišila, manažér hotela v Liptovskom Mikuláši

Háj Nicovô pripravovali na slávnosti dôchodcovia z 9 klubov seniorov. Čistením a upratovaním strávili dobrovoľníci na cintoríne stovky brigádnických hodín.

Poddukeľský umelecký ľudový súbor uviedol na Námestí osloboditeľov celosúborový program Očarení pohľadom. Pri príležitosti osláv navštívili mesto aj členovia dychového orchestra z poľského Jasla.

Slávnosti sa začali preletom bojových vrtuľníkov EMI 24 a stíhacích lietadiel MIG 29.

Pri príležitosti osláv vystúpili aj členovia skupiny OLYMPIC. Súčasťou podujatia bol koncert Sisi Sklovskej.

Rozkaz ministra obrany SR uviedol oceňovanie vojnových veteránov a štyroch slovenských miest, ktoré sa významne zapísali do histórie protifašistického odboja.

Múzeum Janka Kráľa otvorilo výstavu Štefana Pelikána „Cez Liptov k slobode“. Venovaná je padlým i žijúcim účastníkom protifašistického odboja.

Výstavu Pád Berlína a kapitulácia Nemecka otvoril prvý radca veľvyslanectva Ruskej federácie na Slovensku Gennadij Josifovič Askaldovič.

Oživený pancierový improvizovaný povstalecký vlak Štefánik na železničnej stanici v L. Mikuláši priniesol neočakávaný úspech, navštívili ho tisíce ľudí. **Foto: MsÚ, MJK**

Ako prichádzala sloboda

Všeobecná vojensko-politická situácia

Od 12. do 31. januára 1945 sovietske vojská rozbili nemecké zoskupenia v Poľsku, obkľúčili nemecké sily vo východnom Prusku, vnikli hlboko do Nemecka (85 km od Berlína), stáli 45 km od moravsko-sliezskych hraníc, oslobodili od nepriateľa celé východné Slovensko a časť stredného Slovenska.

V rámci tejto bojovej činnosti 1. čs. armádný zbor prešiel z obrany na rieke Ondave do prenasledovania ustupujúceho nepriateľa. V čase otvorenia bojov o Liptovský Mikuláš však hlavný úder spočíval na južnom smere (viedenská operácia) s podporou bratislavsko-brnenskej operácie. Boje o Liptovský Mikuláš prebiehali na samostatnom operačnom smere 18. armády a 1. čs. armádneho zboru (Liptovský Mikuláš – Žilina – východná Morava).

Z tejto všeobecnej vojenskopolitickej situácie vyplýva, že strategický a operačný rámec bojov o Liptovský Mikuláš je časovo i priestorovo vymedzený koordináciou s hlavným úderom na varšavsko-berlínskom smere a budapešťiansko-viedenskom smere medzi oboma hlavnými strategickými smermi ako pomocný úder na ľavom krídle 4. ukrajinského frontu v ostravskej operácii na podružnom karpatsko-pražskom smere.

V tomto rámci a v týchto súvislostiach je nutné chápať a vidieť základné kritériá na hodnotenie bojov pri Liptovskom Mikuláši. Stratégia diktovala – ako vždy – taktiku.

Keď 38. armáda pri Jasle prelomila obranu, to donútilo nepriateľa k odchodu z východného Slovenska na západ. Už 16. januára 1945 prvé jednotky 1. čs. armádneho zboru začali nepriateľa prenasledovať. V spoločnom postupe s jednotkami 17. gardového streleckého zboru genpor. N. V. Medvedeva (138. strelecká divízia plk. B. V. Vasilieva, 8. strelecká divízia Hrdinu ZSSR plk. N. S. Ugrjumova) a 24. strelecká divízia genmjr. A. F. Prochorova so 108. gardovým samohybným delostreleckým plukom mjr. P. V. Frolova zo zálohy veliteľa 18. armády genpor. A. I. Gastiloviča.

Front sa stabilizoval na čiare Žiar – Smrečany – Vitálišovce – Okolíčné – Závažná Poruba. Zámer nemeckého velenia – bojom na zdržanú získať čas na vybudovanie obrany pred Liptovským Mikulášom a tu zastaviť postup československých a sovietskych vojsk – bol splnený. Celá obrana v šírke 15 až 20 km s hĺbkou 12 až 15 km sa skladala zo samostatných palebných ohnísk na privrátených svahoch vzdialených od seba 200 až 300 metrov. K nim viedli spojovacie zákopy z úkrytov vybudovaných na odvrátených svahoch. Medzi nimi boli minové polia a drôtené zátarasy. Obrana mala tri pásma: prvé na západ od Smrečianky až po trig. 746,5 Háj a na ľavom brehu Váhu po Iľanovo. Druhé pásmo obrany sa ťiaho od Jalovca cez Bobrovec, trig. 647,5 Diel po Palúdzku. Tretie pásmo potom od trig. 913,9 Hájec (nad Matiašovcami) po trig. 682,8 Hrá-

dok. Na západnom brehu Kvačianky bolo vybudované záchytné postavenie. Túto obranu charakterizovala výborná voľba priestoru, dokonale vybudované nesúvislé palebné ohniská na dominantných výšniach, členitosť a hĺbka obrany; dôsledné maskovanie a vysoká disciplína jednotiek v obrane, premyslený palebný systém doplnený množstvom pozorovateľní; silné zaminovanie medzier a predného okraja obrany.

Boje o Liptovský Mikuláš prebiehali v niekoľkých etapách

Prvú etapu predstavujú boje v zabezpečovacom pásme pred Liptovským Mikulášom v prvej polovici februára, ktoré sa skončili 15. februára prechodom do obrany. Charakterizoval ich postup 1. čs. armádný zbor na vedľajšom (podružnom) smere bez tankov, letectva a dočasne i bez delostrelectva. Preto nebolo možné nepriateľa predstihnúť, zastaviť a zničiť. Československé jednotky museli bojovať tam a za takých podmienok, aké určil nepriateľ.

Druhú etapu – od 15. februára do 3. marca – ovplyvnilo okrem iného aj tempo operácií Červenej armády v južnom Poľsku, ktoré sa výrazne spomalilo v dôsledku silného odporu nemeckých vojsk, pričom sovietske jednotky dosahovali iba miestne úspechy. Nemecké velenie na

Príslušníci 1. čs. armádneho zboru prechádzajú okolo budovy gymnázia, 4. apríla 1945.

archív MJK

Slovensku s využitím výhodného terénu prehradilo Liptovskú kotlinu ústredne riadenou paľbou z diel a minometov, bočnými a šikmými paľbami zo zalesnených svahov. Komunikácie držalo s využitím samohybných diel a tankov. Jednotky 1. čs. armádneho zboru preto museli prejsť do obrany.

Velenie 18. armády gen. A. I. Gastiloviča rozhodlo: upútať nepriateľa na podružnom smere a vytvoriť hrozbu jeho pravému krídlu pri Ostrave. Tomu zodpovedala aj úloha 1. čs. armádneho zboru v Liptove: prelomiť obranu nepriateľa pri Liptovskom Mikuláši, pokračovať v útoku i v noci a ráno druhého dňa oslobodiť Ružomberok. 24. strelecká divízia dostala za úlohu oslobodiť Liptovský Mikuláš, do večera prvého dňa dosiahnuť priestor Dechtár, ďalej útočiť pozdĺž južného brehu rieky Váh a oslobodiť Ružomberok.

Uskutočnenie tohto plánu spadá do tretej etapy bojov o Liptovský Mikuláš, ktorá je vymedzená od 3. do 11. marca. Je spojená s útočnou činnosťou, dobytím Liptovského Mikuláša 3. marca a jeho stratou 11. marca. Boje medzi 3. a 11. marcom boli najťažšie a najkrvavejšie za celý čas bojov v Liptove. Nepriateľ vykonal okolo 60 protiútokov, 1. čs. armádný zbor stratil takmer dvetisíc mužov.

Štvrtú, záverečnú etapu bojov o Liptovský Mikuláš predstavuje jednak príprava nového prielomu v druhej polovici marca, samotný útok a oslobodenie mesta v dňoch 30. marca až 4. apríla 1945.

Zmenila sa filozofia útoku. Proti stereotypu predchádzajúcej bojovej činnosti čelnými útokmi bol teraz dostatok správ o sile, rozmiestnení a výzbroji nepriateľa. Tieto informácie správne vyhodnotili velitelia na všetkých stupňoch velenia. V noci z 3. na 4. apríla na front opäť nasadili sovietsku 24. streleckú divíziu, ktorá v súčasnosti so 4. čs. brigádou skoro ráno zaútočila po oboch brehoch Váhu na Liptovský Mikuláš. 4. apríla o 6. hodine oslobodenecké vojská mesto znovu dobyli a definitívne oslobodili.

Dôležitú úlohu počas bojov v meste zohrali členovia Slovenského Červeného kríža. Poskytovali pomoc raneným vojakom a civilistom, riadili provizórne lazarety a odsuňovali ranených do vojenských poľných nemocníc, podieľali sa na identifikácii padlých a na ich pochovávaní. Z veľkého počtu úloh, ktoré dobrovoľníci zo SČK počas bojov plnili, spomeňme ešte tzv. stravovaciu akciu. Tá trvala nepretržite od 1. 11. 1944 do polovice roku 1945. Stravu poskytl takmer 300 000 ľudí. V zachovanom zozname z 21. 3. 1945 je uvedených 66 pracovníkov SČK.

Straty v bojoch pri Liptovskom Mikuláši boli na oboch stranách značné. Ich približné vyčíslenie je v mesačných hláseniach veliteľa 1. čs. armádneho zboru. Nemecké dokumenty zatiaľ absentujú.

V priebehu karpatsko-duklianskej operácie 1. čs. armádný zbor stratil 6 500 osôb, z toho 1 827 padlých. 62 dní bojov o Liptovský Mikuláš zaplatilo životom 4 563 československých a sovietskych vojakov. V období od 15. februára do 15. marca 1945 1. čs. armádný zbor stratil spolu 2 063 mužov, z toho 246 padlých, 1 298 ranených, 476 nezvestných, iné straty 43. V období od 15. marca do 15. apríla 1945 zbor stratil spolu 2 635 mužov, z toho 420 padlých, 1 849 ranených a 366 nezvestných. Celkové straty predstavovali spolu 5 546 mužov, z toho 868 padlých, 3 731 ranených a 904 nezvestných.

Od 15. januára do 15. apríla v bojoch zahynulo a utrpelo zranenia 11 525 nemeckých a maďarských vojakov. Oslobodenecká armáda zajala 1 582 nemeckých a maďarských vojakov.

Doc. PhDr. Oldřich VANĚK, CSc.,
vojenský historik